

SLOVENSKÁ REČ

ROČNÍK I.

ČÍSLO 3.

Jozef Škultéty:

JE TO DOBRE PO SLOVENSKY?

Nedobré slová, ak sa ich i viac zatrúsi a poprijíma, nevelmi škodia jazyku. Najviac, že ho pošpatia. No môžu byť ľahko vyľúčené, sotreté, ako umytím nejaké frknutie s peknej tvári. Iné je frazeologia, syntax. To už ako keď vo fyzickom živote náказа prešla do krvi. Cudzí spôsob vyjadrovania myšlienok je porušením jazyka.

Slovákom ešte hodne treba škrupulovať pri písaní: či to bude dobre po slovensky? Pritom treba im čím viac počúvať krásny pôvodný jazyk svojho ľudu.

Na výstrahu idem tu vypočítať niečo z najhrubších barbarizmov, posledného času hustejšie zjavujúcich sa v spisovnej slovenčine.

čo miesto ako.

Neslovensky a neslovansky upotrebuje sa zámena *čo* miesto príslovky *ako*. Na pr.: Ukázali sa *čo* priatelia. Ich predkovia, *čo* ľudia suroví, boli známi. Hanka išla na faru *čo* kmotra bratova. — Slovák tak nehovorí. Ničoho podobného nenajde sa ani v piesňach našich národných, ani v prísloviach a porekadlách. Fr. Bartoš, výborný dialektolog moravský, vyše štvrtstoletia opakoval, že v moravských nárečiach *co* je len zámeno, o príslovke *co* nevedia nič. Vety, podobné trom uvedeným, neboly by možné ani v poľštine, ktorá syntakticky je najbližšia našej slovenčine. K nám zatrúsily sa z češtiny; ale za starších čias (ukazujú nám to v Gebauerovom Slovníku staročeskom články *čso*, *jako* i *kako*, *kak*) ani po česky sa tak nepísalo. — Pritom z takého nesprávneho upotrebenia zámena *čo* povstáva i jednotvárnosť frazeologická. Kde by sme mohli napísať: Prišiel som do dediny za učiteľa, napíšeme: Prišiel som do dediny *čo* učiteľ; alebo: Bol u vás *čo* tovariš, miesto: tovarišom.

majúci.

Často sa píše: *staval sa majúci dom*. V maďarčine, aspoň v úradnej, zhusta prichodia frázy, tvorené na spôsob latinských

participií, vychodiacich na *-ndus*; épitendó ház, rendezendó ügy a pod. Slováci, ktorí majú robotu s takouto maďarčinou, i v svojom jazyku pišu potom: stavať sa majúci dom, usporiadať sa majúca záležitosť. Slová sú to síce slovenské, ale smysel z nich nevychodí nijaký. Slovák, ak by i vedel po maďarsky, môže takú vetu rozumieť len tak, ak si ju preloží nazpät do maďarčiny. Po slovensky môžeme to bezpečne povedať: *dom, ktorý sa bude stavať, záležitosť, ktorú treba usporiadať*. Ale participium *majúci* v takom složení po slovensky je nemožné, nedá nijakého smyslu.

napadnúť — einfallen.

Meno mi *nenapadá*. (Der Name fällt mir nicht ein.) Čo vám *napadá*? (Was fällt Ihnen ein?). Ani vo sne mi *nenapadlo*. (Es ist mir im Traume nicht eingefallen.) Ani mi *nenapadá*. *Napadlo* mu ukázať sa medzi ľuďmi. — Podobné frázy sú Slovákovi všetky vlastne nesrozumiteľné. Strašná cudzota! Slovák hovorí: Nerozpomínam sa na meno (nie: meno mi *nenapadá*). Slovák myslí a vyjadruje sa po svojom. Co Nemeck povie: Was fällt Ihnen ein? jemu to, podľa smyslu reči, môže byť: *Čo sa Vám robí? Čo sa nazdávate?* Slovákovi „*nenapadá*“ niečo, ale *prichodí mu na um*. Teda: *Prišlo mi na um* ukázať sa medzi ľuďmi.

Vedľa podstatného mena *nápad* (Einfall) — mal dobrý nápad, miesto: myšlienku — sem prináleží i prídavné meno *nápadný*, auffallend. Prof. Jagić, keď raz spomínal germanizmy v západoslovanských jazykoch, poznamenal: „An das auffallende *nápadný* habe ich mich leider schon gewöhnen müssen.“¹

Neobyčajný, podivný, zjavný vyjadruje zväčša to, čo nemecky auffallend. A keby i nevyjadrielo celkom, musíme my po nemecky myslieť? Celé desiatky slovanských slov sú, ktorých pravý význam Nemeck v svojom jazyku nemôže vyjadriť.

nutný, nutno.

„Či je *nutno* viac ctíť si vzdelanosť a ráz ľudí, a či ich rod, alebo postavenie?“² Tak píšeme preto, že nám hučia v ušiach takéto české vety: „Texty budou pečlivě revidovány, opatřeny *nutnými* vysvětlivkami.“ „To je nejlepším důkazem, jak *nutno* změnití názor na historické umění.“ „Tak *nutno* hledětí i na historii.“ Slová *potřebný* a *třeba* sú cele zatlačené slovami *nutný* a *nutno*, a to na ujmu nielen slovanskosti, ale i logike, lebo *potrebovať* a *nútiť* (*prinútiť*) sú ďaleko nie totožné pochopy. A to všetko stalo sa vplyvom nemeckého *nöthig*. V slovníku Sterzingera nemecká fráza: Das macht seine Gegenwart *nöthig*, tlmočená je: „Vyžaduje to *nutne* jeho prítomnosti“, my však povedali by sme jednoducho: On je tam (alebo pri tom) *potrebný*. Čítavame i *nutná potreba*, miesto *veľká, nevyhnutná*

¹ Archiv für slav. Philologie, XX, 521.

² Dennica, VI, 51.

potreba. Slovák povie nie nutno, ale *treba*. Tak pisali i starí Česi. U Dalimila kňazovi Borivojovi brat hovorí: „Báto, *treba* mi s tebu mluviti.“

obnos, obnášať.

Na literu preložené slová z nemeckého *Betrag*, *betragen* a v slovenčine nesrozumiteľné. Lebo *obnosiť* v našom jazyku má svoj osobitný význam: *šaty obnosiť* (abtragen). Prijal som *obnos* 500 korún. Dĺžba bratova *obnáša* 1000 korún. Miesto podstatného mena *obnos* s dobrým svedomím môže sa podržať slovo medzinárodné, u nás od nepamäti udomácnené — *suma*. Sloveso *obnášať* môže sa nahradiť medziiným i slovesom *činiť*. Hovorme teda: Dĺžka cesty čini (nie: obnáša) 200 metrov. Slová *čin*, *činiť* majú v slovanských jazykoch široké značenie. (*Čin* je vlastne poriadok, veď slovensky doposiaľ hovoríme *nečin* = neporiadok, k nemu patrí sloveso *činiť*, v starej slovančine so značením *componere*, *formare*, v češtine *facere*, odtiaľ české *čin* = faktum. Ale v starej češtine *čin* znamenal ešte i poriadok. V tom smysle hovoríme my: *takým činom, všetkým činom, nijakým činom*.) I v srbochorvátskom jazyku hovorí sa: sto novčičia čine forintu (sto krajciarov čini zlatku), kolika to čini? a pod.

Fr. Bartoš³ radí vyhýbať podstatnému menu *obnos* takto: Záložna darovala národni jednotě *obnos* 50 zl. = darovala 50 zl. Dostal náhradu v *obnosu* 200 zl. = dostal 200 zl. náhrady. Poďľa neho *treba* vyhýbať slovesu *obnášať* takto: „Počet osadníků *obnášal* 900 osob = osadníků bylo 900 osob.“

odhliadnuť od niečoho.

Je z nemeckého *davon abgesehen*. Táto nemecká fráza prešla do maďarčiny (eltekintve attól) a tam dostáva sa jej veľmi širokého upotrebovania. Tak, keď raz s dvoch strán bola v našom susedstve, nie div, že votrela sa i k nám a kazí srozumiteľnosť nášho jazyka. Lebo skúsme len prísť k Slovákovi, mysliacemu a hovoriacemu svojim prirodzeným spôsobom, a začnime mu v reči svojej *odhliadať od niečoho*, či nebude pochybovať o našom dobrom rozume? Taký je to nesmysel! Môže sa povedať radšej: *Nehľadiac na to*.

previesť.

Previesť v smysle nemeckého obrazného *durchführen* je tohoto času najnákazlivejší barbarizmus u nás. Prichodí tiež so dvoch strán, i s maďarčinou, v ktorej hemžia sa frázy s „*keresztül vinni*“ (miesto *véghez vinni*). V slovenčine ním vytiskajú sa slová *vykonať, skončiť, vyplniť, završiť, zvršiť* — všetko je len *previesť*. Už možno čítať, že i skutok sa prevedie, nie vykoná. Kedykoľvek miesto *vykonať, spraviť, skončiť, vyplniť, završiť, zvršiť* a pod. napíšeme *previesť*, zakaždým upotrebili sme

³ Nová rukovet' správne češtiny. V Telči 1901.

germanizmus a previnili sme sa proti slovenskému jazyku. Slo-
vák (ako i Rus) obrazne povie *previesť* v smysle oklamať, ošudit
(previedol ma cez lavičku), ale ináče *previesť* v slovenčine nemá
značenia obrazného v prenesenom smysle, hovoríme vždy len v
smysle priamom: previesť na pr. slepého s jednej strany ulice
na druhú.

sdeliť.

Sdeliť je podľa nemeckého *mittheilen*. V novinách toľko
býva všelijakého „sdelovania“, že tým temer vytiskajú sa výrazy
písať, oznamovať, uvedomiť, zvestovať a pod. Nedobré slová
vôbec mávajú ten osud, že zhusta sa ich upotrebuje. Pravda,
nemáme slovesa, vyjadrujúceho cele to, čo francúzske *commu-
niquer*, no tým neodôvodní sa najmä také široké upotrebovanie
germanizmu *sdeliť*, ktorým vytiskajú sa i pôvodné dobré slová.
Pri *communiqué* jednako nepomôže nám ani *sdelenie*. Rusi ho-
voria: *soobščat, soobščít, Srbi a Chorvati saopštiti, saobčítit*,
ale v našom jazyku to nejde, hoci z toho istého koreňa sú naše
slová *obec, obecný*. Sloveso *sdeliť* je nepekny germanizmus, kto-
rému treba rozhodne vyhýbať.*

P. P. Zgúth:

NESPRÁVNOSTI.

Poukážem na niektoré nesprávnosti, kolidujúce so živou
rečou i s Pravidlami slovenského pravopisu, čo sa hojne pestujú
v žurnalistike a dôsledne ujímajú i vo vážnej spisbe. Spomeniem
aspoň niektoré, urážajúce ucho a najmä jazykový cit.

Zvratné sloveso *zúčastniť sa* podľa Abecedného pravopis-
ného slovníka (str. 353) treba viazať s lokálom: *zúčastniť sa
v niečom, na niečom*, teda: *zúčastniť sa v boji, na shromaždení*
atď., ale viaže sa (česť veľmi málo výnimkám!) s genitívom: *zú-
častniť sa boja, shromaždenia* ap. Je to teda nedôslednosť na
ujmu Pravidiel. Príkladov nadostač v časopisoch.

Pozrieť sa, pozeráť sa upotrebuje sa často nesprávne ako
sloveso zvratné namiesto predmetného: *pozrieť i pozeráť niečo
alebo na niečo*. (Slovník str. 237.) Príklady: *Pozrime sa* na
prácu krúžku niekde v menšej dedinke! Alebo: S hrôzou *sa
človek pozerá* na roľnícku prácu tam, kde sa ešte nepreviedla
(správne: nebola) komasácia. Veru s hrôzou príde čítať človeku
takú vetu. Či *sa* človek *pozerá* (azda v zrkadle?) a či *pozerá*
na prácu? Ešte by úsľa pri zamlčanom podmete: S hrôzou *sa
pozerá* (hľadá) na prácu atď. Tak možno povedať i: Vidím *sa
v zrkadle*. Lenže ani *pozrieť, pozeráť*, ani *vidieť* je nie zvratným,
lež predmetným slovesom prisudkovým, s pričleneným predme-

* Vyňaté zo Slovenských pohľadov, ročník 1904, str. 809—812.

tom 4. pádu: *sa* (seba). Iné by bolo: *obzrieť (sa)*, *obzerať (sa)* alebo *prizrieť sa* i *prizrieť*, nakoľko môžu mať ráz zvratného i predmetného slovesa. Príklady: Obzrime sa na vykonanú prácu! Obzrime ho! Prizrime sa mu! Prizri mi deti, aby sa im nič nestalo! Už ale: Pozrime sa na neho! alebo: Pozrime sa ho! — nelahodí uchu a uráža jazyk. A nesprávnosť táto býva často i vo vážnej spisbe. Akže sú Pravidlá záväzné, záväzné sú pre každého. I keby neboly, neslobodno hrešiť proti úzu živej reči.

Rád by som ukázať postup štúdia... Správne: *Rád by som ukázal...* Prečo? Keď časujem, vyzneje veta takto: Rád ukazujem. Rád ukážem. Rád som ukázal. Teda aj v podmieňovacom spôsobe: Rád by som ukázal... Rád, rada, rado je sice formou prídavné meno: Ja som tomu rád, rada, rado — ale tu so slovesom nadobúda významu príslovky.

Tu je treba intenzívnej výchovy v každej triede. Vo vete je zbytočné a ucho urážajúce pomocné sloveso *je* v čase prítomnom. *Tu treba...* je správne i preto, že v zápore nepovie: *Tu je netreba*, ale: *Tu netreba...**

Slovenský národ v každom ohlade bude sa podľa vlastného rázu vyvíňovať. Chybné je mäkkenie slovesa: *vyvíňovať* namiesto: *vyvíňovať*. Prečo? Vinúť, vyvinúť má poslednú spoluhlásku (n) tvrdú, nesmie sa teda v VI. triede slovesnej mäkkčiť. Veď tvarom podobné *vyšínúť* má iba *vyšíňovať* (nie vyšíňovať). *Je zahrňovaný spúšťou svojho povolania.* Chybné je mäkké ň v „zahrňovaný“. Správne je len *zahrnúť*, *zahrňovať*, práve tak, ako už spomenuté *vyvinúť*, *vyvinovať*.

Prepočítanie tarífov na súrne dožadovanie bolo konečne 1. novembra zavedené (azda lepšie: zaviedlo sa, zaviedli). V Abecednom slovníku (na str. 208) čítať: *tarífa -y, ž., sadzba, ceník*, teda plur. genitív: *taríf*. Ale páni žurnalisti akosi dôsledne i proti úradnému nariadeniu nerešpektujú Pravidlami ustálené tvary, hoci ich obraňujú! Prečo?

Samo Czambel,

Z MENŠÍCH ŠTÚDIÍ O SLOVENČINE.

Držať.

¹ Jedno z tých slovies, o ktorých dalo by sa veľa popísať. Tu len so stanoviska slovníkového niekoľko poznámok. Maďarizmami (i germanizmami) zdajú sa mi: *niekoho na úzde držať* = vkít féken tartani; kebyš' vedel, ako *na teba Potocký drží* (Kal. pov. I, 57) = Er hält viel auf ihn; *disciplínu držať*, *doma nos držať*. Rád by tomu bol, keby ich slovanskosť niekto obránil.

* Viacej o tom v článku B. Letza, v Slk. reči, str. 30--31.

¹ Slov. pohľady 1892, str. 253.

I v Cechách majú „držať jazyk za zubami“, ale to sa mi zdá byť podozrivým germanizmom; mnejšie lepšie znejú: „mať jazyk za zubami“. Podozrivá je aj fráza: „Či vysoko držíte to obilie?“ Slovensky počul som vždy v takomto prípade: „Či draho dávate to obilie?“ Pravda, správne je: „Co si kúpil, to si drž!“ Pochybná je slovenskosť frázy: *Držali sa* za múdrych, (Slov. pov. 257), lepšie je: *Pokladali sa* za múdrych, a ešte lepšie: Mysleli, že sú múdri. — „Má ženu, ale s druhou drží“ zdá sa mi byť maďarizmom (tartani vkivel). Za: „stranu držať dakomu“, alebo: „po strane byť dakomu“ je lepšie: „byť za dakoho“.

Veľa germanizmov sa tak vžilo do živého jazyka, že ich sotva bude možno vykoreniť. Miesto *držať* kone, voly, ovce ap. mali by sme hovoriť: *mať, chovať* kone, ovce ap.; mám, chovám veľa koní, volov, oviec ap. Českí „brusičia“ oddávna bojujú proti *držať* reč, poradu, odporúčajú za ne: činiti, míti reč, poradu. Ani „činiť“, ktoré je české, ani jemu zodpovedajúce sloveso domáce „robiť“ v slovenčine použiť nemožno. U nás pod „robiť reč“ každý by myslel „hotoviť, zostavovať reč“. Môžeme však rieciť: *Mať* reč, alebo *mali* sme poradu. Miesto: tam *držali, vydržovali* poradu, Slováč povie: Tam mali poradu (ti alebo iní), alebo: Tam bola porada („akási“, keď sa chceme neurčito vysloviť). Vedľa „mal som reč“ dobré je „povedal som reč“, ale proste: *hovoril* som, *rečnil* som.

Ináče odporúčať treba tieto české opravy: piš za „držať slávnosť, sviatok“ — *svätiť*, za „držať hostinu“ — *dávať* hostinu, za „držať slovo“ — *stáť* v slove.

Nazpät.

² Nemecké *zurück* a maď. *vissza* hlboko vniklo i do živého nášho jazyka. V Slovenských pov. 421. čítame „s tým sa *nazpät* vrátila“. Kde v slovese slovenskom obsiahnutý je už pochop toho „nazpät“, tam treba upotrebiť čisté sloveso. Nikdy nepíšme: požičané peniaze *nazpak* (nazpät) vrátil, ale len toľkoto: požičané peniaze vrátil. Nazpät a nazpak je v takomto prípade veľký barbarizmus. — V Slov. pov., na str. 481. je: „tu od veľkej radosti *nazpät* zamdlela“. Tiež zle; treba *zasa*.

Ocťnúť sa, okriať.

³ Týchto slov nemali by sme nikdy užívať v spisoch, určených pre všeobecnú potrebu. Ony sú síce historicky odôvodnené v našom spisovnom jazyku, ale srozumiteľnosť spisovného jazyka vyžaduje, aby sme ich čím zriedkavejšie užívali, aby sme dávali prednosť svojim vlastným živým slovám. V Hattalovej mluvnici z r. 1864 „ocťnem sa“ nachodí sa síce ako príklad zo slovenčiny (str. 122), ale to je len taký príklad, ako: hriebst,

² Slov. pohľady 1892, str. 171.

³ Slov. p. 1890, str. 198.

dlbst, skúbst, zlabst, alebo hrebiem, striziem atď. Keď už niekto nasilu chce použiť tohoto slovesa, nech mu dá formu slovenskú a nech povie *ocítť sa*. Ale Slovák pri tom všetkom vždy povie v takom prípade *najst sa*: našla sa tam (Pov. proston. I, 13), až sa našla v pustej doline (tamže II, 34). Slovo *okriať* dľa môjho vedomia nie je slovenské, a tým menej v takej podobe, aká je v SP. IV, 228: *okriatie*. Slovák povie *ožiť, oživiť, očerstviť*: príroda ožila, človek ožil, očerstvel.

Korčule, korčuľovať sa.

⁴ Slovo *korčule* má celkom dobré výhlady, že v slovenčine ujme sa. Nešťitia sa už ani najlepší spisovatelia používať slov „*korčuľ, korčuľovať sa*“. Je to dobrá zámena za bystrické „*šlit-šuhe*“. České *želízka* pravdaže pre nás sa nehodia a Sládkovičovo klzačka, klzať sa nezodpovedá samej veci.

Priať — želať.

Slovies *priať* a *želať* neužíva slovenský ľud, to je iste každému známe, kto ľudový jazyk skúmal. Prvé je české, druhé ruské. Slovák tu často hovorí po nemecky *vinšovať*, to je pravda. Ale nepotrebujeme nahradzovať tento germanizmus ani českým, ani ruským výrazom, lebo máme svoje vlastné. Dobrý Slovák tak ako Poljak povie *žičiť*. Nedožičí mu groša; Sebe žičí, druhému nie; Žičím ti, aby sa ti dobre vodilo. Vedľa toho podľa potreby hovorí: *chcieť, rád, žiadať*: Prajel by si bol vidieť = Rád by bol vidieť; Prajel by si čím skorej dokončiť tú báseň = Rád by čím skorej dokončil tú báseň; (V hostinci:) Akú pečienku si prajete? = Akú pečienku chcete; Priať by som si prísť na tú zábavu = Chcel by som prísť na tú zábavu; Nič si tak neprajem, ako mať tisíc zlatých = Nič si tak nežiadam... Znať ľudového jazyka nikdy nepríde do zmutku, ako sa má v takom prípade dobre po slovensky vysloviť. Že je *prianie-prajenie* a *želanie* nie obohacovaním slovenského jazyka, ale jeho zatemňovaním, o tom ľahko sa môže ktokoľvek presvedčiť, kto sa s ľudom shovára. Možno, že niekto nadhodí, že vo vete „Nič si tak nežiadam...“ nie je vyslovená tá túžba, čo v „Nič si tak neprajem...“ Nuž tomu je ľahká odpomoc, ak kladiem tu váhu na túžbu. Poviem: Po ničom tak netúžim, ako mať tisíc zlatých.

Podľa českého „Dobrý den přeji“ a za vulgárno slovenské „Dobrý deň vinšujem“ ujíma sa — pravdaže len u čítajúcej inteligencie — „Dobrý deň prajem“. Ale v živej reči slovenskej akosi veľmi odporne a cudzo zneje to „Dobrý deň prajem!“ Nijak sa nechcem zastávať germanizmu „Dobrý deň vinšujem“, ani nechcem odporúčať v tomto prípade výš uvedené slovenské

⁴ Slov. pohľady 1890, str. 308. Táto poznámka S. Czambela dokazuje, že mal dobrý cit pre vývin reči. Skutočne dnes sa už všade hovorí *korčule, korčuľovať sa*, iba Pravidlá slk. pravopisu chcely by mať *brusle, brusliť sa*.

výrazy, ale si dovoľujem pripomenúť, že my *na svoje nohy* smieme sa postaviť aj pri pozdravoch. Nikto nám nerozkáže, aby sme hovorili s Nemci: Dobrá noc (Gute Nacht) miesto: Dobrú noc; Dobrú noc ti *dávam*... A keď nám to nikto nerozkáže, nerozkáže nám nikto ani to, aby sme pri stretnutí dobrý deň *vínšovali*. Povedzme prosto: Dobrý deň! Pán Boh ti daj dobrý deň!

Čo sme povedali o *priať*, vzťahuje sa i na *želať*.⁵

Henrich Bartek:

O ZJEDNODUŠENÍ MNOŽNÉHO ČÍSLA L-OVÉHO PARTICIPIA.

Pri reforme slovenského pravopisu iba čiastočne uplatnila sa snaha po zjednodušení nášho pravopisného systému, ktorý v mnohom ešte nevyhovuje terajším praktickým potrebám, preto v prvom rade potrebné by bolo odstrániť tie pravopisné zvyklosti, ktoré veľmi obťažujú a sťažujú náš pravopis. Všetky kritiky nových Pravidiel slovenského pravopisu uznaly, že zjednodušenie písania predpony *z-* pred neznelými spoluhláskami značí výdatnú poľahobu pri vyučovaní; píšeme teda *skaza, skúška, stratiť* ap. miesto etymologického *zkaza, zkúška, ztratiť* ap. Táto zmena je ozaj praktická a zároveň dokazuje potrebu vracat sa pomaly k pravopisu fonetickému, a to najmä tam, kde etymologické písanie je na farchu. Pri reforme slovenského pravopisu bývalá pravopisná komisia zabudla odstrániť rodový rozdiel pri množnom čísle *l*-ového participia a ponechala obidva tvary: *ženy robily, chlapi robili*, hoci je dobre známe, koľko neprijemností a ťažkostí je pri písaní množného čísla *l*-ového participia. Veď dostatočne vieme, že množné číslo *l*-ového participia je na postrach ziačkov v ľudovej škole, študentov na strednej, ba veľmi často i absolventov univerzity a spisovateľov, nehovoriac ani o redaktoroch, ktorí stále tŕpnú, či náhodou nie je kdesi o *y* viacej alebo menej.

Vedecky i prakticky ľahko možno odôvodniť požiadavku, aby bol odstránený grafický rozdiel pri množnom čísle *l*-ových participií, t. j., aby bol len jeden tvar na *-li* pre všetky rody v množnom čísle. Za tento návrh hovoria nasledujúce dôvody: Písanie *ženy robily, chlapi robili* je dnes už umelé, zakladá sa síce na etymológii, ale v reči živej niet preň dostatočného odôvodnenia, lebo na celom východnom Slovensku je jediný tvar *-li* pre všetky rody, na západnom Slovensku je *-li*, pravda,

⁵ Táto Czambelova poznámka vyšla pred 40 rokmi v *SD*. 1892, str. 759—60 a podnes panuje u nás zmätok pri slovesách *priať* a *želať*. Hodno odporúčať Czambelovo upozornenie, a kde je to len možné, treba vyhýbať slovesám *priať* a *želať*.

zväčša s nezmäkčeným *l*, na veľkej časti územia stredoslovenského vyslovuje sa alebo *-lí*, alebo *-li*, ktoré však vždy platí pre všetky rody. Starý stav, odôvodniteľný etymológiou, je iba v tých nárečiach a vravách, v ktorých dávnejšie tvrdé *y* zmenilo sa v *e*, teda tam, kde hovoria *žene robíle*, ale *chlapí robíli*, ale tento stav je na veľmi malom území, tak že nezaväzí pri riešení otázky. Jediná námietka proti zjednodušeniu by obstála, keby sme naozaj rozlične vyslovovali *robíli* a *robily*. Ale v spisovnej výslovnosti počína sa zanedbávať mäkké *l* pred *i* a najmä v *l*-ových participiách vyslovuje sa skupina *-lí* i *-ly* rovnako, nezmäkčene.

Každý píšuci Slováčok bol by vďačný, keby sa zjednodušilo písanie množného čísla *l*-ových participií. Bolo by to demokratické, účelné a čas, ktorý sa venuje skoro pri každej hodine slovenčiny tejto veci, mohol by byť lepšie využitý. Ináč túto požiadavku nevyslovujem tu po prvý raz, je to stará túžba učiteľstva i žiactva a Literárny odbor Spolku sv. Vojtecha v Návrhu na úpravu pravidiel spisovného jazyka slovenského, ktorý predložil Matici slovenskej, vyslovuje sa tiež za zjednodušenie množ. č. *l*-ových participií (na str. 72.).

Redakcia Slovenskej reči vyzýva slovenskú verejnosť, slovenské učiteľstvo, aby sa vyslovily o tejto veci. Hlas väčšiny by istotne mal vplyv na riešenie tejto pravopisnej otázky.

Dôvod, že náš pravopis je etymologický, dnes už neobstojí, lebo bývalá pravopisná komisia porušila ho, čo nie je na škodu našej reči. V tejto veci dobré by bolo, keby i Česká akadémia zjednodušila písanie množného čísla *l*-ových participií. Veď v Čechách majú s nimi práve také starosti, ako my na Slovensku.

Závažné slovo mali by mať naše učiteľské a profesorské organizácie. — Ozvú sa?

Jozef Škultéty:

POZOR NA REČ, či píšeme, či hovoríme!

Ján Holly, hneď z prvého pokolenia po Bernolákovi, ako ja spomínam, písal takou slovenčinou, ani čoby pred ním už celé vky veľké talenty boly vzdelávaly našu reč.¹⁾ I z druhého a tretieho pokolenia po Bernolákovi Sládkovič, Chalupka, Janko Kráľ, Botto, Vajanský, Hviezdoslav, Kukučín — sami majstri jazyka! Pravda, temer mohlo by sa povedať, že ľahko im bolo. Veď tak sa naučili od svojich materi! Reč naša slovenská tak bola postavená, že k nej nedostalo sa nákazlivého vlivu susedského. Od západu mali sme i máme Čechov, od poľnoci Poliakov, na východ Rusov; v 9. stoloťi, takom dôležitom, zadunajské

¹⁾ Poprizerajme sa len jeho selankám (idylám)!

slovenské kniežatstvo Pribinovo a Kocelovo spojovalo nás i so Slovinci, a kým Maďari neprišli ku Tise a za Dunaj, mali sme susedstvo — ako podnes ukazuje gemerský dialekt našej reči — i s Bulharmi a Srbmi. Nemcov, naosádzaných v Hornom Uhorsku od 12. a 13. stoloetia, naši predkovia zväčša strovíli, asimílovali, akonáhle prestaly v krajine nemecké privilegia. V Slovanstve my jediní sme boli takto postavení. Nuž a pre reč našu to nemohla nebyť dobrá vec!

Ale potom pri politike Viedne zle bolo s nami... Od škôl maďarských slovenskí rodičia sa odvrátili — nedávali do nich synov. Keď po svetovej vojne bolo treba stavať československý štát, my nemali sme školovaných ľudí, a z toho nasledoval nedobrý stav i pre reč našu, slovenčinu. V školách, v cirkvi, v administrácii, v súdoch boli postavení ľudia, ktorí neučili sa po slovensky... a čeština už dávno trpela pod nedobrymi účinkami susedstva nemeckého... Na Slovensku i slovenčina i čeština je taká, že veľmi potrebuje — očisty.

Ukazujme teda, čoho, akých slov treba sa nám chrániť, keď chceme hovoriť i písať dobre po slovensky.

Pri spolkoch a ich shromaždeniach, pri cirkvi, administrácii, súdoch posledného času denne ozýva sa nám

1) **zahájif** výbor, shromaždenie, rokovanie, zasadanie, a to nie je po slovensky. Slováč povie *zahájif*, ale pole, horu (les), čo znamená, že tam nesmie sa pásť, rúbať; zahájif (miesto: *otvoriť*) poradu, rokovanie výboru, súdu donedávna u nás nebolo počuf. S Čechmi tohto výrazu takto užívajú len Poliáci — jední i druhí účinkom nemeckého susedstva. Ostatní Slovania v tomto význame ho neznajú; zostávajú s ním len v poli a v lese. Do shromaždení a súdov ho nevnašajú.

2) **Nief, niefo**. Hovoríme na pr.: niet (alebo: nieto) radosti, nieto pokoja (väzba genitívová). V Slovanstve okrem Slovákov toto príslovce má len ruština. Argaláší naši, aby sotreli i takýto rozdiel medzi češtinou a slovenčinou, *nief* a *niefo* vo vetách slovenských (na pr.: niet na to príkladu) menia takto: *nief je* na to príklad. Keby napísali aspoň: *není* na to príkladu.

3) **Doba**. Najväčší oddiel času vyjadrujeme slovom *vek* (starý, stredný, nový vek), potom ide doba, na pr. v živote národa *doba historická*, alebo *zlatá doba* jeho duchovného života. Ale v Čechách ujal sa hovoriť a písať i takto: v dnešných dobách, doba ranní, večerní, a dnes je už doba i to, čo trvá 2—3 minúty. Čítavame už i takéto vety: V *době*, kdy smršť řádila (a trvalo to niekoľko minút!). Videli sme už i u nás nápis: „Doba kúpania“ (v kúpeli, ktorým predpisujú človeku, koľko *minút* môže sa kúpať).

Zlý germanizmus tvorí sa v češtine z komparatíva

4) **další**. Na pr.: Podařilo se dopadnouti *další* dva uprchlíky. (Slovák povie: *ostatných* dvoch.) Pes pokousal pět lidí a ještě *dalších* pět osob. Tiež podľa nemeckého ujal sa i u nás: *atd.*

(a tak ďalej — und so weiter). I latinské „et cetera“ mohlo ukazovať, že preklad nemeckého („a tak ďalej“) nášmu jazyku nezodpovedá. Výraz *ďalej* u nás je možný len v priestore. Ďalšie sbierky, ďalšie reči ap. — všetko kriklavé germanizmy. Hľadme zanechať i *atď.*, a píšme hoci: *a podobne*.

V reči českých novín strašne ujal sa germanizmus

5) **byl, bylo, byli.** Píšu: „Teprve když *byl* na jezeře spatřen prázdný člun, zahájeno *bylo* pátrání, a mrtvoly obou milenců byly nalezeny.“ Slovák to povie: Až keď na jazere videli prázdny čln, vtedy začali hľadať (alebo: začalo sa hľadanie), a mrtvoly oboch milencov našly sa.

6) **Určitý** vraj, nie *istý*. Odkedy v Prahe vychodí „Naše řeč“, hodne nedobrého poukazovalo sa v češtine, no dobré jej naučenia neužívajú sa tak, ako jej mýlky, omyly. Dnes v českom písme už temer nenajdeme prídavného mena *istý*, všetko je len: *určitý*, a to z mylného výkladu „N. řeči“. My, keď nemôžeme sa spamätať na meno niekoho, alebo i keď neprichodí nám nazvať ho po mene, povieme: *istý* človek. „Čo je to tu od určitého času?“ povedia práve vtedy, keď nemohli by udať, *odkedy* teda. Vôbec prídavného mena *istý* v českej reči akoby už nebolo — hovoria i píšu už len: *určitý*. Rozumie sa, sú z toho zmätky rečové. Miesto slova „*istý*“, ktoré tak usilujú sa vyobcovať, nenáležite povedia na pr. i *bezpečný* („Bezpečne si viděl?“), alebo takým nenáležitým spôsobom zamieša sa do vety i podstatné meno *bezpečnosť* a podstatnému menu *istota* deje sa ujma.

7) **Varovať**, vystrihati. Dnes-zajtra už nepočujeme slov výstraha, vystrihať — len *varovať*. „Spisovatel *varoval* své čtenáře“, a Slovák zarazený pomyslí si: Ako to? Vzal čitateľa na ruky? Lebo u nás mať varuje dieťa. (Nosí ho na rukách.) Mávame i varovkyne (služobné, varujúce deti). Len pred Margitou, Besnou a na iných nebezpečných miestach rieky pltník volá na pltníka: „Varuj!“

8) **Důvod** miesto *príčina*. Mal som si vykonať niečo v meste, i kúpiť si tam niečo — z tej *príčiny* šiel som do mesta, — a oni píšu i hovoria: z toho dôvodu. Veď dôvod je argument!

9) **Stával** miesto *stál*. Už v slovenských novinách čítavame, podľa českého, takéto texty: Tam *stával* jeho rodičovský dom. Alebo: Piesni na *uctievanie* bohov bolo iste veľa. Veď taká veta až kričí, že to nie frequentativum! Dom keby bol býval nejakým zemetrasením i ohňom viac ráz sborený a tak viac ráz nanovo staváňý, len tak by sme povedali o ňom, že *stával*; ale šťastného domca dvoch pokolení nedotklo sa nešťastie — *stál* na svojom mieste. A bohovia, tak ako i Boh, boli *stále* ctení. Keď tedy o piesňach, naskladaných na *počesť* bohov, povedali by sme, že boly na *uctievanie* tých bohov, to by znamenalo, že *stálej*, neprestávajúcej, nepretržitej pocty bohov nebolo. Reč, v ktorej takéto rozdiely tak ľahko sa vyjadrujú, majmeže si vo vážnosti!

10) **Prehovoríť** na sneme, podľa českého *promluvití*, nie je slovenčina. Keď na pr. nazdávame sa, že niekto, nám blízky, vykoná niečo nám nemilého, povieme človeku inému, nám tiež blízkejšiemu: „*Prehovor* s ním.“ To znamená: odveď ho od takého úmyslu. Keď chorý už bol prestal hovoriť, a potom zrazu ozve sa, povieme: „Prehovoril.“ No keď spomíname reč Martina Rázusa, povedanú v Prahe na sneme, vtedy vyslovujeme sa: „Rázus povedal reč“, „Rázus hovoril na sneme.“ Ako už rečeno, česká predpona *pro-* v podobe *pre-* je pre nás nie vždy prijateľná.

Pred päťdesiatimi rokmi v Prahe boli začali takzvanú brusičskú prácu rečovú a vydávali „Brusy jazyka českého“, ale výsledku ozajstného bolo málo. Už výraz „brus“ nebol dobre volený: reč brúsiť nemôžeme.¹⁾ „Naše reč“, založená v Českej akadémii v druhej polovici svetovej vojny, konala odprvu hodne dobrého, ale najnovšie už zle je s ňou. Krúžok filologov, ktorý písaval do nej, rozdvajil sa zásadne i rozpadol. V Poľsku, keď poezia mala už Mickiewiczza i Słowackého a ich reč zohrievala mysle i city, bol nastal úpadok prózy. Pri akýchsi mýlnych snahách a nedobrom napodobňovaní stala sa jednotvárnou, so životom nesúvisiacou, ani próza nejakého mrtvého jazyka. A spôsobiť nápravu, oživenie — nešlo. A zjavili sa spisovatelia nového ducha, Žeromski, Reymont, Orkan, strhli so sebou široké vrstvy národa, a nastalo oživenie reči. V spore českých filologov teraz počuli sme už i také slová, že kto chce prospieť spisovnému jazyku, netreba sa mu pridržať živej reči, tej reči, akou hovoria na trhu staré baby. A to nemôže byť dobrá zásada. V horlení za čistotu reči, ktoré v Čechách bolo sa začalo pred päťdesiatimi rokmi, iste hodne dobrého vykonal moravsko-slovenský Fr. Bartoš, a o ňom vieme, že „matka jeho byla pravou studnicí čisté, svėží mlavy.“²⁾ I v Poľsku Žeromski, Reymont, Orkan sotva boli by oživilí prózu, keby sa oni neboli až oduševňovali rečou ľudu, tedy i rečou starých báb na trhu. Ak v Prahe budú stavať len teorie, z ich práce bude málo praktického prospechu. Učiť, čo je dobre po česky a čo je nedobre, veľmi treba; ale nie príliš brusičsky! A predovšetkým bolo by sa zamyslieť: čo je to, že cit rečový, to dôležité *čutie*, u nich školou nebudí sa ani teraz, po 1918-tom roku?

(Pokračovanie.)

¹⁾ Mne nezdá sa ani „třibení řeči“.

²⁾ Naše řeč, IV, str. 36.

Mnohí píšeme po slovensky tak, ako by sme nemali živého spojenia s ľudom. Ako by sme nevedeli, že v živom našom jazyku jest mnoho takého, čo treba vyčerpáť a uviesť do spisovného.

Jozef Škultéty.

Peter Turdý:

CHYBNÉ SLOVÁ A VÄZBY, KTORÝM TREBA
V SLOVENČINE VYHÝBAŤ.

Namiesto:

hovorme a píšme:

CH

chlúba
chlúbiť sa
choj, chojťe
žiak sa dobre chová
chťerý, chťorý
chvaťne

chvála, pýcha, honosenie
honosíť sa, vychvalovať sa
choď, choďte
žiak sa dobre správa, drží
ktorý
chýtro, naponáhle, napo-
chýtro

chytáť:

pílnik nechytá (nem fog)
nič sa ho nechytá (semmi se
fog rajta)

...neberie
nič sa ho nedotkne

J

jaký, jaká, jaké
jakosť
jaseň
javište
jednať vo význame robiť, konať
jednací jazyk
jednanie
jednať sa (značí dohodnúť sa
na cene):

aký, aká, aké
akosť, kvalita
jeseň
javisko
je v slovenčine nesprávne.
pokonávací (rokovací) jazyk
rokovanie, pokonávanie

inokedy hovorme: rozberať,
rozprávať, o tom je reč,
o to ide...

tu sa jedná o moju časť
jedná sa mu o život
jednatel

tu ide mi o časť
ide mu o život
tajomník, sekretár

jedon: Číslovku *jedon* upotrebíme len vtedy, keď chceme vysloviť jej číslovú platnosť: *jedon* človek tam bol (teda nie viac ako *jedon*). Kde neide o číslový význam, tam číslovku *jedon* nahradzujeme slovom *istý* alebo *akýsi*: *isté* dieťa to povedalo (nie: *jedno* dieťa); *akýsi* žobrák ma prosil (nie: *jedon*). Každé podstatné meno v jednotnom čísle má význam *jedného*; neverav a nepíš teda: *daj mi jedon liter vína; daj mi za jednu hrst hrachu!* Iba tam prikľadaj číslovku *jedon*, kde chceš dôrazne poukázať na to, že ide len o jednu vec: to je len do *jednej* hrsti; jedna lastovička neznamená leto. (Vid' Czambel, Rukoväť § 203.)

jehož
jejich
jemuž

ktorého
ich
ktorému

jich, jim, jimi
jichž, jimž
Josef
július
június

ich, im, nimi
ktorých, ktorým
Jozef
júľ (nie júľ!)
júň

K

ke v takýchto väzbách:

ke čomu ti je to?

tu je ke dostaniu (zu bekommen)

ke úžitku, ku zdraviu

kalauz

kapka

kartáč, kartáček, kartáčový
každopádne

aj on si vypije ako každý druhý (wie jeder andere)

kcief

kde len kolvek

kdo

kerovať

kery

klampliar

klasa

klcť

klenba, kľenuť, kľenuť, kľenuť

kloktať

koktať, koktavý

knihväzáč (Buchbinder, könyv-kötő), knihväzáčstvo

kožiť sa nádejou

kolej

kolóm-dokola

konat;

bude konané shromaždenie

už je všetkému koniec (már mindennek vége van)

už je mu koniec

konzekvencie ťahať

dostať košík (einen Korb bekommen)

...na čo ti je to?

tu dostať, tu je na predaj

nech ti je to na úžitok, na zdravie

sprievodca (nie prievodca)

kvapka

kefa, kefka, kefový

čo by čo; určite; iste: pravdaže

...ako všetci (ostatní)

chcieť

kdekoľvek, len

kto

karovať

ktorý

plechár

trieda

tlcť

sklepenie; sklepiť, sklepený

vyplakovať, gargarizovať

jachtať, zajachťavať sa; jachtavý

knihár, knihárstvo

úfať sa niečomu, dúfať v niečo, mať nádej

kolegium

zôkol-vôkol

...bude shromaždenie

...už je po všetkom

...už je po ňom

usúdiť, súdiť, robiť vývod

...ísť s lopárom

košík
 krabica, krabička
 krajna
 krajšej
 kramľa (z nem. Klammer)
 krampľa (z nem. Krämpel)
 krampľovať (vlnu)
 krb
 kren
 krev
 krma, -y
 krštenie
 krú
 ktorý
 kulatý
 kúpeľňa
 kuvať
 kúzlo
 kvora, kvorka
 kyselý

členok
 škatuľa, škatuľka
 krajina
 krajšie
 skoba, skobka, spojka
 česák, česačka
 česať
 ohnisko
 chren
 krv
 krm, -u
 krstenie
 krv (vyslov *krú*, nie *krf*)
 ktorý
 gulatý, okruhľý
 kúpeľ
 kovať
 čary
 kôra, kôrka
 kyslý

(Pokračovanie.)

ROZLIČNOSTI

O predložke mimo. — Vplyvom češtiny vyskytuje sa väzba *mimo* s akuzatívom, hoc: v literárnej i hovorenej slovenčine viaže sa *mimo* dôsledne s genitívom. I Bernolák (v Slovári 1384) uznáva, že v hovorenej reči býva *mimo* + genitív. V češtine, pravda, je iba *mimo* + akuzatív, ale Gebauer (v Skladbe 448) upozorňuje, že v starej češtine kde-tu býva pri *mimo* genitív, na pr.: *mimo těch úžitkův; mimo náboženství křesťanského; mimo dvanácti článkův*. Azda tieto staročeské príklady majú na svedomí moravskí pisári, lebo doteraz na Morave v nárečiach blízkych slovenčine (valašské a horň.) je *mimo* i *pomimo* vždy s genitívom, ako to dosvedčuje Bartoš (Dialekt. slov. mor., str. 200), ktorý uvádza tieto príklady: *Šel mimo našeho pola, pomimo železnice. Dyž půjdeš mimo nás, mimo našich oken*. Takéto príklady ukazujú na blízkosť príbuznosť východomoravských nárečí so slovenčinou. Chybne teda píše Slovenský východ (v čísle z 20. X. 1932, na 1. strane): *mimo tento počet*, správne je: *mimo tohto počtu*.

Predložka *mimo* v slovanských rečiach pojí sa s akuzatívom v češtine, ukrajinčine, srbochorvátštine a zriedka v poľštine, *mimo* s genitívom býva vždy v slovinčine, ruštine, lužickej srbštine a veľmi často v poľštine (tak Vondrák vo Vergl. Sl. Gr. II, 304) a my k tomu musíme pridať: i v slovenčine! Väzba *mimo* + genitív je zaujímavým príkladom svojskosti slovenčiny oproti češtine. *Mimo* + akuzatív je bohemizmus, ktorý neuznávajú ani Pravidlá slk. pravopisu ani gramatikári (Damborský).

Ako vyslovovať skupiny *le, li*? — Dvaja čitatelia Slovenskej reči (jeden z Bratislavy, druhý z Lučenca) spytujú sa, či treba mäkko vysloviť *l*, keď po ňom nasleduje *e* alebo *i*. Ide tu o to isté mäkčenie, ktoré je pri *d, t, n* v skupinách *de, te, ne* a *di, ti, ni*, čo je veľmi charakteristické pre slovenčinu. Príčina zmäkčenia týchto skupín bola v samohláskach *e, i* (pravdaže i v dvojhláskach *ia, ie, tu*), ktoré dávnejšie zmäkčily *d, t, n*, ale i *l*. Pravda, dnes mäkkosť *l* v týchto skupinách pomaly zaniká, čo súvisí so stratou mäkkého *l* nielen na západe, ale aj v niektorých stredoslovenských vravách. Pre literárnu výslovnosť platí však ešte stále, že *l* pred *e, i, ia, ie, iu* musíme vyslovovať mäkko. Píšeme: *lehofa, len, ale, lípa, lípnúť* a pod., vysloviť však máme: *lehofa, len, ale, lípa, lípnúť* a pod. Uznávame, že mäkké *l* v týchto prípadoch ťažko vysloviť, ale dôslednosť systému to vyžaduje. Ináč najlepším dôkazom pre túto výslovnosť je východná slovenčina, ktorá má v skupinách *le, li* vždy mäkké *l*. Napokon treba spomnúť, že literárna výslovnosť týchto skupín je už dávno ustálená Rukoväťou (3. vyd. str. 16) a niet príčiny ju meniť.

Správna výslovnosť slov *šťastný, prázdny, šťastlivý*. — Niektorí učitelia nasilu požadujú, aby žiaci vyslovovali *šťastný, prázdny, šťastlivý*, hoci hovoríme na celom Slovensku *šťasný* (alebo *ščasný*), *prázny, šťastlivý* (alebo *ščaslivý*). Iná vec je pravopis, iná výslovnosť. Nechcime, aby žiaci vyslovovali aj také hlásky, ktorých v živej reči niet! Veď potom mohli by sme požadovať, aby sa rozlične vyslovovalo *i* a *y*. Pre spisovnú výslovnosť treba uznať zásadu, že neslobodno znásilňovať živú výslovnosť, preto píšme *šťastný, prázdny, šťastlivý*, ale vyslovujeme *šťasný, prázny, šťastlivý*. Toto platí i pre iné slová, v ktorých sú skupiny *stn, zdn, stl*.

Rozličný a rôzny. — Ludová reč ešte ani dnes nepozná slova *rôzny*, ktoré sa usalašilo v spisovnej slovenčine v druhej polovici 19. storočia. Miesto slova *rôzny* pozná živá reč *rozličný*. Bernolák (v Slowári 2854) má síce i *ruzne, ruzní, ruznica*, ale sú to slová zrejme z češtiny. Oproti tomu u Bernoláka pri hesle *rozličný, rozličnosť* nachodíme kopy príkladov, miesto ktorých sa dnes často píše *rôzny, rôznosť*. V Jančovičovom slovníku z roku 1848 darmo by ste hľadali slová *rôzny, rôznosť*. Štúrovci ich nepoznali, veď sám L. Štúr píše vždy *rozličnorečie, rozličné nárečia* (viď Slov. reč I, 1—2). *Rôzny, rôznosť* sú v slovenčine práve také nové slová, ako na pr. *hrôza*. Teda z češtiny hláskoslovne poslovenčené. Pravda, nám prichodí na to upozorniť, že *rozličný* je dobré slovenské slovo a možno ním nahradiť umelé *rôzny*. Pravidlá slovenského pravopisu neprávom uvádzajú heslo *rozličný i rôzny* (str. 262), ale slova *rozličnosť* v nich niet, a na str. 263 pri *rôzny* ani len nespomínajú *rozličný*, čo zrejme dokazuje, ako boly Pravidlá tendenčne zostavené. Peter Tvrdý vynechal slovo *rôzny* v svojom Slk. frazeol. slovníku, čo nemal urobiť, lebo slovo *rôzny*, keďže sa teraz často užíva, patrí do slovníka, ale s poznámkou: lepšie *rozličný!*

Strašné participiá na *-vši*. — Ešte stále nás strašia takéto „krásne“ vety: X. Y., študovavší na pražskej technike, otvoril si inženiarsku kanceláriu. — Participiá na *-vši* sú na posmech našej reči. Veď nik ich v hovorenej reči neužíva, čo pravdaže nevadí niektorých pánom redaktorom

(na pr. i zo Slovenského východu), aby v nich nenachodili akúsi osobitú krásu. Participiál na *-vši* nemali by sme nikdy upotrebiť, lebo sú už dávno mŕtve. Toto stanovisko má i česká „Naše řeč“, ktorá už od rokov bojuje proti nim. Tú istú vetu môžeme celkom dobre povedať i takto: X. Y. po štúdiách v Prahe otvoril si inženiarsku kanceláriu. — Nešpatne slovenčinu zbytočnými participiami na *-vši*. Ničomu tým neposlúžime.

Idúcky, stojačky. — V hovorenej i spisovnej reči časté sú participiá na *-úc, -iac*, na pr.: *Idúc, stretol brata. Stojac, najedol sa.* Ale aj tu badať, že živá reč ich odstraňuje, najmä ľudová, v ktorej povedia to isté takto: *Idúcky stretol brata. Stojačky sa najedol.* Tvary *idúcky, stojačky* stali sa príslovkami, sú oprávnené v spisovnej reči a vítané, lebo sú dobrou náhradou za participiá *idúc, stojac* a pod. Pravda, nie vždy a od každého slovesa možno utvoriť adverbium na *-úcky* alebo *-iačky*.

Opravdivý či opravdový. — Pravidlá slk. pravopisu uzákoňujú dvojtvar *opravdivý* i *opravdový*. Ktoré z týchto dvoch slov je lepšie? Bernolák (v Slovári 1936) má *opravdivie, opravdivi, opravdivosť* a tvary *opravdovë, opravdovost* pokladá za české; Jančovič (l. č. 174) uvádza *opravdivie, opravdivi, opravdivost* (ale má aj *opravdovi* s iným význam; pravda, chybné); Loos (l. c. 339) má už dvojtvar *opravdivý, opravdový*. Ale v ľudovej reči je len *opravdivý* (viď Súpis II, 375), preto tvar *opravdový* je nový a zbytočný.

Alebo — alebo či buď — alebo. — Na úkor slovenčiny vnáša sa v ostatnom čase spojková väzba *buď — alebo* mliesto správneho *alebo* — *alebo*. Dokonca i dr. Ján Stanislav (v diele Liptovské nárečia, str. 479) tvrdí, že *buď — alebo* je spisovne a *alebo — alebo* len v ľudovej reči. J. Stanislav je však na omyle, lebo i nové Pravidlá slovenského pravopisu (str. 87) uznávajú len *alebo — alebo; buď — buď*. Tak bolo i v starej češtine, v staroslovančine, tak je i doferaz vo väčšine slovanských rečí. Je to naozaj povážlivé, keď bývalý člen pravopisnej komisie, ktorý údajne pracoval na pravidlách, nepozná ich a tvrdí, že *buď — alebo* je spisovne správne. Zo Stanislavovej knihy (str. 479) uvádzam aspoň tieto dva príklady z Liptova: *alebo* ma budeš počúvať, *alebo* ťa viperím z domu. *Ľlebo* dačo, *alebo* nič. Takýto je úzus vo všetkých slovenských nárečiach i spisovnej reči, preto J. Stanislav mal by si dať pozor a nemal by tvrdiť, že *buď — alebo* je spisovne správne. Nie, vždy len *alebo — alebo*. Väzba *buď — alebo* je celkom nový bohemizmus.

Spravodlivý či spravedlivý. — Štúrovci písali vždy v duchu strednej slovenčiny *spravodlivý, spravodlivosť*, ale od konca 19. storočia vyskytuje sa v spisovnej slovenčine i *spravedlivý* a túto formu uznaly za správnu Pravidlá slk. pravopisu. Otázka je, ktorý tvar treba pokladať za lepší, a či oprávnené bolo neuznať tvar *spravodlivý*. Riešenie otázky dáva slovo *skrivodlivý*, ktoré je bežné na strednom Slovensku (poznajú ho i slovníky, na pr. Loos III, 498; M. Kálal, Slov. slovník z literatúry aj nárečí, str. 611, kde má *skrivodlivec, skrivodník, skrivodlivý* = nespravodlivý; P. Tvrďý, Slov. fraz. slovník, str. 470, ale známe je nám toto slovo i z beletrie). Slovo *skrivodlivý* je utvorené analogicky podľa *spravodlivý*, ale pravopisná

komisia nechcela sa vzdať zlého tvaru *spravedlivý*, a preto slovo *skrivodlivý* nie je v Pravidlách, v ktorých by bolo muselo dostať formu *skrivodlivý*, ktorá, pravda, vôbec nejestvuje. Na tomto príklade dobre možno ukázať, ako nedôsledne pracovala bývalá pravopisná komisia. Preto dnes celkom v duchu strednej slovenčiny môžeme písať *spravidlivý*, *skrivodlivý*.

Vrava. — Neveľmi dobré je slovo *podrečie*, to cítil už Samo Czambel, keď miesto neho upotreboval slovo *vrava* (*vravieľ*). Najmä odporúčalo by sa nahradiť ním francúzske *argot*. Môžeme teda miesto zbojnícka reč povedať zbojnícka vrava; detská vrava; vrava ľudu na Kysuciach a pod. Rozhodne je lepšie, ako slovo *mluva*, ktoré je slovenčine cudzie.

Samosvoj. — Do zabudnutia prichodí slovo *samosvoj*, ktoré nahradzujeme slovami *svojský*, *samostatný*, *pôvodný*, *originálny*. Samo Czambel pokúsil sa vniesť toto slovo do literárnej reči, preto písal o slovenčine, ktorá je *samosvoja*, t. j. pôvodná, svojská, originálna. Nakoľko sme mohli zistiť, hovorí sa *samosvoj* miesty na východnom Slovensku. Poznajú naši čitatelia toto slovo i z iných slovenských nárečí?

Úctive či úctivo. — Spisovný úzus nie je ešte ustálený pri prísloviaciach typu *úctive-úctivo*. Stredná slovenčina dáva prednosť tvarom na *-o*, teda *úctivo*, *šťastlivo* a pod. Že sa *-o* šíri na úkor *-e*, najlepšie dokazuje príslovce *cudzo*, kde pôvodne bolo *-e* po mäkkej spoluhláske *dz*, no účinkom analógie *cudze* dalo *cudzo*, teda tvary na *-o* sú lepšie.

Úradné medzítka. — Staré Slovenské pohľady niekoľko ráz upozornili na to, že termín „úradné medzítka“ je nepekčný maďarizmus, miesto ktorého máme „úradné orgány“, ale jednako naša administratíva neodvážuje sa vykoreniť všelijaké „medzítka“.

Prípona -ítko. — Je neslovenská, prenesená k nám po prevrate z češtiny. Píšme a hovorme *kružidlo*, *hladidlo*, nie *kružítko*, *hladítko* a pod. Miesto slova *spojítka*, *pojítka* upotrebuje *spojivo*, *ohnivo*, *ohnívko*.

Najsamprv. — Mnohí vyhybujú tomuto slovu a píšu miesto neho *najprv*. Iní zasa píšu chybné *najsámprv*. Pravidlá slk. pravopisu správne učia, že treba písať *najsamprv* s krátkym *a* v *-sam-*, a to preto, že tu ide o staré složené slovo, ktoré pravdepodobne vzniklo ešte pred tým, ako dĺžka v slove *sám*. Môžeme teda smelo písať *najsamprv*, je to slovo dobré a potrebné.

Predvolávané sa. — Naša byrokracia schováva sa za anonymitu. Naše súdy posielajú predvolania, v ktorých stojí: Pán X. Y. *predvolávané sa* týmto v trestnej veci... atď. miesto aby napísaly: Okresný súd predvoláva Vás... atď. Takáto úradná slovenčina vzbudzuje vraj úctu, lebo jej nik nerozumie. Musíme aj v tomto napodobňovať úradnú češtinu?

Odpovede či odpovedi. — Pán Št. Š. spytuje sa, prečo nové Pravidlá učia *tie odpovedi* a nie *odpovede*, ako sa hovorí na Slovensku. Na to veru odpovedať nevieme, odporúčať treba však tvar „*odpovede*“, lebo iba táto forma je živá.

Učím sa matematike? — Až mráz prebehne človeku po chrbte, keď počuje takúto väzbu slovesa *učím sa s datívom*. Pravdu máte, pán učiteľ zo Žiliny, že sa Vám to deti nemôžu nijako naučiť. O tejto veci už písal S. Czambel (v Slov. Pohľadoch, ročník 1901, str. 348), ktorý poznamenal: „Keby to jedine na mne záležalo, priznám sa, že by reformy široko-ďaleko rozprestrel. Ja by na pr. žiadal, aby sa s akuzatívom viazaly slovesá *učím sa, rozumiem* (= to sa učím; aké remeslo sa učíš; ja to rozumiem; ja toho človeka nerozumiem a pod.), a nie s datívom, teda nie takto: tomu sa učím; akému remeslu sa učíš; ja tomu rozumiem; ja tomu človeku nerozumiem a pod. Je síce pravda, že sú tieto posledné väzby pôvodné a slovanské, ale čože z toho máme, keď sú už nie — *slovenské*? Keď už žiaden Slovák neviaže tých sloves s datívom, keď sú ony už znásilnením slovenčiny?“ — Toľkoto o veci Samo Czambel, znateľ ľudovej slovenčiny. I my s ním len súhlasiť musíme. Alebo bude slovenčina vo všetkom slovenčinou, alebo námelinou najrozličnejších princípov!

Streliť-strieľať; dovoliť-dovoľovať. — Z kmeňa *strel-* máme dve slovesá: *streliť-strieľať*, prvé patrí do infinitívnej triedy na *-iť*, druhé na *-ať*. V písme i reči zanedbáva sa mäkké *l* v triede na *-ať*. Treba vedieť, že dvojice typu *streliť-strieľať* musia mať v inf. triede na *-ať* vždy mäkké *l*, na pr. *deliť-udieľať* (ale i *myslieť-rozmýšľať*) a pod. To isté platí o dvojiciach *dovoliť-dovoľovať, podpáliť-podpaľovať* a pod., kde, pravda, ide o infinitívy na *-ovať*. (Viď Czambel, Rukoväť, 3. vyd. str. 18.)

Krajinský-zemský. — Slovenský denník stále a dôsledne chybné píše *zemský úrad, zemský výbor* miesto správneho *krajinský úrad, krajinský výbor*. Či azda má on právo meniť i úradne odobrený názov, keď už nechce rešpektovať úradné Pravidlá slovenského pravopisu? Veru, páni redaktori mali by byť trocha dôslednejší.

Skludzeň. — Čitateľa musia uznať, že sme si toto slovo nevymysleli. Našli sme ho v Slovenskom denníku, ktorý má slúžiť našim roľníkom, ktorých prezýva či volá „zemedelcami“. Nevieme, či okrem redakcie, v ktorej sa slovo „*skludzeň*“ narodilo, daktó pochopí, že *ide* vlastne o *úrodu*. — Slovenský denník má v susedstve Slovenskú politiku, od ktorej by sa mohol naučiť, ako treba po slovensky písať.

Docieliť — Je to dosť starý germanizmus, miesto ktorého treba hovoriť i písať *dosiahnuť*.

Názor — náhľad — mienka. Z týchto troch slov najlepšie je *mienka*, lebo *náhľad* poslovenčili sme si iba nedávno z českého *náhled*, čo je vraj v češtine germanizmus. Slovo *názor* je tiež novšie, české a ešte sa nevžilo.

Plaviť sa — plúť. — Pravidlá slovenského pravopisu pokladajú sloveso *plúť, plujem* (loď pluje?) za dobré. Ale v skutočnosti je ono nové a v niektorých väzbách celkom bez smyslu. Veď v mnohých slovenských nárečiach, ktoré majú len jedno *l*, formálne by splynulo sloveso *plúť* so slovesom *pluť*, čo by živá reč nestrpela. Jančovičov štúrovský slovník pozná len *plaviť sa* a ešte predtým Bernolák (v Slowári 2122) správne

poznali, že „plúti“ je po česky (pravda, mal napísať *plouti*), a tamže z úzu západoslovenského uvádza vety: okolo samého brehu *sa plaviť*; až milo *sa* nám bolo *plaviť*. Pozná i slovo *plaveňi* = *plavba*, a výslovné píše česky = „*pluťi*“. Ale takýto je i doterajší dobrý úzus u spisovateľov i v fude. Hovoríme teda: *loď sa plavi*, nie *loď pluje*.

Plavný. — Často možno čítať, že rieka je *splavná*, ale správne malo by byť: *plavná*. Teda rieka, na ktorej sa loď môže plaviť je *plavná* (= *navigabilis*). Slovo *plavný* poznáme i zo známej frázy: „*plavne a slávne*“, kde *plavne* značí ľahko, *plynne*.

Výtopňa? — V slovenčine niet slova *topiť* vo význame *kúriť*. Máme iba *topiť*, *roztopiť* = české *taviť*, preto ani názov „*haje*“-u nemôže byť *výtopňa*, ako uvádzajú Pravidlá slk. pravopisu, lebo slovo *výtopňa* značilo by miesto, kde dačo topia. Len dva korene mohli by nám byť na pomoci pri tvorení slovenského názvu, a to: *kúr-if* a *ohriev-ať* (o-hrev). Od koreňa *kur-* nemožno utvoriť názov pre miesto, kde sa dačo vykuruje, od *hrev-* mohlo by byť *výchrevňa*, čo by významovo celkom zodpovedalo českému *výtopna*. Či sa ujme, nevedno. Treba ešte spomnúť, že v slovenčine *topič* je pomenovanie robotníka, ktorý topí kov (nem. *Schmelzer*), preto nijako neobstojí vo význame *kurič* (na rušni). — Miesto *topné* teleso lepšie by bolo *výchrevné teleso*.

Pôda. — Slovo neznáme v ľudovej slovenčine. Náš sedliak vždy povie, že má dobrú zem, nie pôdu. Bernolák nepozná slova *púda* a pri českom *púda* má poznámku: viď *zem* (Slovár 2672). Jančovič síce uvádza tvar *púda*, ale ešte neposlovenčený. Slovo *pôda* je poslovenčeným tvarom českého *púda*. Je to slovo zbytočné, preto nemá miesta v slovenskom slovníku. I Peter Tvrďý (v Slov. frazeol. slovníku 358) odmieta právom slovo *pôda* (= *zem*).

Do očí. — „*Pozrel mu do očí*“ je dobre povedané. Tvar *do očí* je starý genitív duálu, ktorý sa vzťahuje na *dve oči*; nemôžem teda povedať: *pozrel celému davu do očí*, lebo tu ide o viacej očí ako dve. V tomto prípade treba povedať: *pozrel davu do očí*.

Padnul či padol? — *L*-ové participium sloves II. triedy, vzor *padnúť*, vychodí na *-ol*, *-la*, *-lo*. Literárny úzus ustálil hovoriť a písať takto: *Padol som na zem*; *sadol som si a pod.*, nie: *padnul som*; *sadnul som si a pod.*

Odstrániť — odstraňovať. — Z tejto dvojice sloves druhé má v koreni krátku samohlásku. Mnohí chybné píšu *odstraňovať* s dlhým *á*. Nie tak! V inf. triede na *-ovať* v tomto prípade kmenová samohláska sa kráti, na pr.: *chváliť-vychvaľovať*, *obrániť-obraňovať*, *skrátiť-skracovať* a pod.

Máme písať takými slovami, aké ľud slovenský má a zná, a slová máme viazať takým spôsobom, ako ich ľud slovenský viaže.
Samo Czambel.

SLOVENČINA VO VEREJNOM ŽIVOTE

Ā. *Pridavok:*

SLOVENČINA V ÚRADOCH.

Veľmi zaujímavá by bola štatistika a grafická krivka, znázorňujúca postavenie slovenčiny v našich úradoch. Janko Jesenský len nedávno písal o nej ako o slúžtičke. Je známa vec, že úradná reč všade je dosť kostrbatá, že filológovia s byrokraciou vedú tuhé boje, ale tak málo rešpektu oproti literárnej a štátnej reči niet nikde, ako u nás na Slovensku.

Po prevrate všeobecne prijímali sme výhovorku, že nebolo škôl a ľudia nestihli sa naučiť dobre po slovensky, ospravedlňovali sme všetky chyby. Popri iných starostiach málokomu sa chcelo mrvit gramatiku a pravopisné pravidlá. Sklamali sme sa aj v škole poprevratovej: s rečovej stránky nebola vždy nekompromisnou strážkyňou čistoty a ducha. Takto k nedostatkom starších ľudí poja sa i nedostatočne vzdelaní mladí. Donedávna ľahko bolo vyhovárať sa na neustálenosť gramatiky. Ani teraz, keď máme Pravidlá, niet nijakej nápravy.

Dnes už aj u Čechov, účinkujúcich na Slovensku od prevratu, malo by byť samozrejmom vecou vedieť po slovensky bez chyby, akože ich však kritizovať, keď si nevieme rady ani s našimi ľuďmi, so Slováckmi?

Na Slovensku je veľa pomýleného nacionalizmu. Akože môže inteligent zo srdca milovať svoj národ, keď nemá úcty k jeho reči? — Naučení sme mať úctu k cudzím rečiam. Ak sa niekto učí francúzsky, anglicky alebo ktorúkoľvek reč, pokladá za samozrejmé, aby si ju osvojil bezvadne. Pravda, tu v prvom rade povolaná je škola zaštepovať lásku k reči do srdca mládeže. Hádaj iba na Slovensku je možné, aby stredoškolač mohol zmaturovať bez dokonalého ovládania vyučovacej reči. Keď teda hovoríme o slovenčine v úradoch, kladieme dôraz v prvom rade na to, aby sa na slovenských školách vyučovalo po slovensky a v slovenskom duchu. Nielen slovenčina dobrou slovenčinou, ale všetky predmety, až po spev a telocvik.

Bolo by zaujímavé porovnať slovenčinu v aktách rozličných štátnych úradov. Ustálili by sme, že najdomáckejšia je v správe administratívnej. Vidieť, že tu najviac úradníkov je Slovákov. (Školstvo nespomíname, jeho slovenčina mala by byť vzorom!) Síce našli by sme i tu veľa chýb, ale museli by sme uznať aj dobrú snahu. V daňovej správe a na železničiach nachodíme aspoň slovenské koncovky, dosť rečovej gebuziny je v ostatných štátnych úradoch, a pri vojsku jednoducho vybavuje sa všetko po česky.

Dnes môžeme smelo konštatovať, že nám už nestačia slo-

venské koncovky, lebo chceme slovenského ducha, dobrú slovenskú reč, a to všade.

Predprevratové časy idú do zabudnutia. Kto nechodil do slovenskej školy, mal štrnásť rokov času na dôkladné preštudovanie slovenskej gramatiky. Pravda, popri nej zišlo by sa čítať aj dobrých slovenských autorov. A popri dobrých knihách svedčilo by sa mať aj dobrú a v prvom rade s rečovej stránky dobrú slovenskú tlač. Na čítanie kníh mnohí nemajú dost času. Ale noviny čítame všetci, denne, ráno, na obed i večer. Nemáme príčiny dotýkať sa úrovne našich novín so stránky obsahovej, nakoľko však ide o stránku rečovú, prosíme, veľmi prosíme, aby si uvedomovali svoju zodpovednosť a zamestnávaly len redaktorov, ktorí sú v reči, v gramatike doma a ktorí k slovenčine majú úctu a lásku!

Sme svedkami smutných jazykových bojov na Podkarpatskej Rusi. My, chvalabohu, svoj boj nemusíme viesť v takých rozmeroch, u nás podstata je daná, ide len o rešpektovanie ducha. Ale pozor, aby sme svojou ľahostajnosťou nevyvolali zmätky, s ktorými si v budúcnosti ani dve-tri generácie neporadia. Zlo ničiť treba v koreni. Len odvahu, lásku a trochu usilovnosti. Na nápravu shora museli by sme vari dlho čakať. Máme však možnosť každý v svojom okruhu činnosti, vo všetkých úradoch odrazu začať odstraňovať chyby a nedostatky. Predovšetkým: nech sa nikto nepokladá za neomylnú filologickú autoritu, nech si nikto nemyslí, že mu je zbytočné preštudovať dôkladne pravopisné pravidlá, nech si nikto nemyslí, že smie vnášať do literárnej reči neodôvodnené tvary dialektické, nech každý posedí nad každou vetou pred tým, ako ju napíše na papier a nech si každý správca úradu pokladá za povinnosť nielen za obsah podpísaného spisu, ale aj za jeho štýl, za rečovú bezvadnosť. Aby sme toto dosiahli, netreba mať zvláštnych nariadení. Stačí aj dobrá vôľa. Každý spis, vydaný úradom, je dokument. Kto vie, kedy, o koľko desaťročí budú posudzovať „úradnú“ slovenčinu našich čias. Nebudeme sa obracať v hrobe? Nezhrozia sa nad našou ľahkomyseľnosťou? Ruky na srdcia, — uvažujme!

Z NAŠICH ČASOPISOV.

V Bratislave vychádza časopis Pero, mesačník, venovaný praktickým, umeleckým a vedeckým otázkam.

Škoda, že rečová stránka tejto prepotrebnej tribúny všakových aktuálností nášho verejného života je nedobrá. Pravopisné chyby a jazykové kazy sú v nej až napodiv časté. V 5. čísle „Pera“, na str. 9., je Vámošova úvaha „Okolo U. B. S.“ Hoci ju napísal umelec známeho mena, autor niekoľkých cenенých sväzkov, môže nám byť príkladom veľa nedobrych výrazov a hriechov proti našej reči i pravopisu. V článku ho-

vorí sa o kultúrnych pomeroch u nás; ide o spory literátov, ale jeho pisateľ (i korektor časopisu) zabudol, že ním podceňované „vnadidlo“ pravopisné je dôležitou základňou pre každého, kto perom narábä.

Niekoľko chýb:

užitok — *úžitok*; vôbec nie súvisiacich — *vôbec nesúvisiacich*; ... snahu, prejavovať záujem — *snahu prejavovať záujem*; zkapať — *skapáť*; poloblbný — *polohľúpy, nahľúply, sprosťý*; umazané dievky, pre ktorých — *umazané dievky, pre ktoré*; s tými — *s tými*; desaťráz — *desať ráz*; opelichaný — *vyplznutý*; so svojim — *so svojím*; Tak je to s týmto T. Gašparom — *nevkusný germanizmus; nezáväzným kazateľom bezstarostným pestovateľom — nezáväzným kazateľom, (a) bezstarostným pestovateľom, pohrdám — pohrdám*; jednatel — *fajomník*; representant — *reprezentant*; bdeť, hdia — *bdieť, bdejú*; rozmyšľať — *rozmýšľať*; mravenca — *mravca*; mäduťvorný — *meďuťvorný*; pokládali — *pokladali*; povykládané — *povykladané*; bankovní riaditeľia — *bankovní riaditeľia*; Snáď nie tam kde začína život — *Snáď nie tam, kde začína život*; súcitiť — *mať súcití*; koniec-koncov — *napokon*; jednoduchy — *jednoduchý*; Cikoria — *Cigoria*; náhražka — *náhradok, náhrada* a pod.

Veľká záľuba užívať vety participiálne (na pr. „Oceňujúc a definujúc tieto aktuálne veci“) a složené slová (kráľovnokrásny, mäduťvorný, ľahkostraviteľný, veľakúšaný, literárne-antitalentovaný a pod.) vedie k slohovej hrboľatosti. Vulgarizmy, ako: klozetpapier, Europa ide zkapať, poloblbný, obňuchávať a opačovať, prózu potiacie členstvo, dávali literátom po pysku a pod., sú niekedy dosť originálne, veď každé slovo má domovské právo v literatúre, ale neukazujú „na inteligentnejšieho dvojnožca, jako je stredoškolský profesor“.

Úfať sa možno, že zodpovedný redaktor Pera najde spôsob v budúcich číslach, ako sa vyhnúť rozličným chybám, ktoré dobrému časopisu škodia a ho zbytočne znehodnocujú. Veď mnohé zo spomenutých chýb mali a mohli by zmiznúť už pri pečlivejšej korektúre v tlačiarňi.

bl.

POZNÁMKY A ZPRÁVY

Slovenskí profesori za práva slovenčiny. V Sborníku spolku profesorov Slovákov (roč. XII, č. 2—3.) čítame informačný článok prof. Belu Letza o slovenskom pravopise. Autor vychodí z tvrdenia pána prezidenta, že „o jazykovom boji nemôže byť ani reči, keďže naša ústava zaručuje rovnoprávnosť ako češtine tak i slovenčine“. Upozorňuje na chaos, ktorý vznikol po vydaní nových Pravidiel slk. pravopisu, preto žiada, „aby sa nekrivdilo slovenskému národu a jeho reč sa nerozumne znehodnocovala“. A napo-

kon vraví: „Jazykového boja nám netreba. Treba ho teda čím skôr a víťazne tak skončiť, aby každý po slovensky píšuci inteligent v Pravidlách videl sumu takých gramatických poznatkov, ktoré vyhovujú duchu jeho materčiny. Treba nám takých pravidiel, ktoré vystihujú najvýraznejšie krásu a rázovitosť slovenčiny. Také nech nám zostaví Matica slovenská čím skôr v záujme nášho národného vývinu, lebo pravopisného a jazykového boja si neprajeme...“ Slovenskí profesori, sídení na valnom shromaždení v Prie-

vidzi, prijali toto stanovisko. Dôverujú Matici slovenskej, že vydá opravené Pravidlá slovenského pravopisu, ktoré definitívne odstránia zbytočné jazykové spory.

Ředitelství vědecké zkušební komise pro učitelství na středních školách v Bratislavě. Takto sa volá* štátny(!) úrad na Slovensku, ktorý i dnes proti usneseniam minister-skej rady úraduje po česky. Nie div, veď riaditeľom komisie je dr. Václav Chaloupecký, ktorý toho času predsedá rozličným jazykovým komisiam v Šafaříkovej spoločnosti. Slováci majú teda už vopred záruku v osobe V. Chaloupeckého, že „šafaříkovci“ budú i nabudúce počesťovať všetko, čo sa dá. Kedyže sa im už oči otvorila a uznajú, že s češtinou na Slovensku nič nevykonajú?

Časopis „Politika“ o slovenčine. „Politike“ vyčítajú mladí, že sa nepoväži v kultúrnych a rečových otázkach ísť nekompromisne. Na vine je vraj Andrej Kostolný, ktorý má akýsi veľmi komplikovaný systém, ktorý by rád uplatnil v česko-slovenskej otázke. Ukázalo sa však, že Česi nechcú rozumieť ani takého dobrého Čechoslováka, akým je Andrej Kostolný. V Politike (roč. II, č. 21), v článku „Povedzme si to jasne a úprimne“, A. Kostolný adresuje sekčnému šéfovi Lankašovi medziiným i tieto slová:

„... sú dve literárne reči. Je spisovná čeština a spisovná slovenčina. Spisovná slovenčina za tých uplynulých skoro 90 rokov sa dokázala tak, že dnes nemusíme mať pochybnosti o jej schopnosti. Aj vy ste nám ju, pán sekčný šéf, pochválili — ale — dodali ste, že to myslíte len ako captatio benevolentiae. Nuž, my túto vašu chytačku jednohlasne odmietame. A odmietli by sme ju i vtedy, keby — ako ste povedali, s vami rovnako smýšľala v tej veci veľká väčšina Čechov! (A českou odpoveďou na toto bolo hromadné: „Kde pak! To ne!“, na čo som pokračoval.) Vidíme však, chvalabohu, že sú aj iné mienky. No i tak, vám, pán sekčný šéf, musíme povedať, že pre to naše spoločné nebezpečie

* Na toto upozornilo posledné číslo Sborníka SPS.

spisovnej slovenčiny obetovať potreba, lebo je fakt, že spisovná slovenčina práve i svoju národnú úlohu vykonala dobre. — Asi toto bola moja odpoveď.

A teraz sa nad vecou ešte trochu zamyslime! Vieme, že t. zv. zodpovední ľudia (ktorí sú o veci povolaní rozhodovať) nesmýšľajú o spisovnej slovenčine tak, ako pán sekčný šéf od železníc. A zákonom je slovenčina postavená na roveň češtine. Ale! Vieme i to, že t. zv. zodpovední ľudia verejnú mienku vždy úplne neovládajú. Ba veru u nás viac preniká neraz nejaká populárna mienka, ako je na pr. tá, že spoločné nebezpečie môžeme premôcť len spoločnou spisovnou rečou. Nedivme sa! Po spisovnej odluke slovenskej v rokoch štyriťiatych i pozdejších práve preto odznelo toľko varujúcich slov, lebo mnohí úprimne boli presvedčení o tom, že rečovou rozlukou sa rozlúčime i duchom a naše jednotné národné telo že bude potom ľahšie zdolané. Bola to úprimne myslená obava o Čechov práve tak, ako o nás Slovákov. Ale čo sa ukázalo? Jaroslav Vlček vo svojich Dejinnách literatúry slovenskej už otvorene povedal, že spisovná slovenčina nebola na škodu ani Slovákom ani Čechom. Duchovná jednota neprestala a rečove našiel sa Slováč bižšie svojmu rodnému — krajovému zneniu a tým intímnejšie, tým dojmavejšie tvorili poeti. Národne sa slovenský duch posilňoval slovenčinou práve tak, ako za Kollára češtinou, ba možno i lepšie. — A dnes? Všetky obavy, že dvoma spisovnými jazykmi svoje duchovné sily trieštíme, sú bezpodstatné.“

Ukazuje sa teda, že ani česko-slovensky (centralisticky) orientovaný mladý pražákovec Andrej Kostolný nepokladá slovenčinu za provizorium a keď bude treba, bude ju brániť proti Čechom, ktorí by radi ešte i dnes Slovákov počesťujú. Kostolného slová mali by byť výstrahou tým, ktorých tvrdohlavosťou vznikajú zbytočné konflikty medzi Čechmi a Slovákmí. Slovenčina je tu, a to má stačiť i najexpanzívnejším Čechom. H. B.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ: A. Prídavok.

Tlačila Nová knihtačiarň v Turčianskom Sv. Martine, Kuzmányho ulica č. 2.